

³ Iz informacije Gradskog sekretarijata za obrazovanje, kulturu i fizičku kulturu od 10. listopada 1976., o darovnoj ponudi Nade Mirjević.

⁴ Podaci iz razgovora autora s pukovnikom Aleksom Rakočevićem, izvršiteljem oporuke Nade Mirjević.

Zbirka glazbenih automata Ivana Gerersdorfera

**darovatelj Ivan Gerersdorfer
Muzej grada Zagreba,
Opatička 20-22**

Ivan Gerersdorfer, kolekcionar i urar, vršni poznavatelj starih glazbenih automata, darovao je Gradu Zagrebu 17. veljače 1978. jedinstvenu zbirku spomeničke vrijednosti sastavljenu od 24 glazbena automata, pretežito iz 19. stoljeća (automatske orgulje, glazbene kutije, prvi gramofoni i orkestrioni).¹ Naknadno su

dva puta toj donaciji dodana još tri automata (godine 1989. i 1991.), pa donacija Gradu Zagrebu sadržava ukupno 27 glazbenih automata. Glavni uvjeti darovanja bili su da darovatelj za života ostane u posjedu svih predmeta iz Zbirke te da vodi i prezentira Zbirku javnosti, što je Grad prihvatio. Nakon smrti Ivana Gerersdorfera, Grad Zagreb je od njegove udovice Jagode Šarić otkupio za Muzej grada Zagreba više predmeta koji su u vezi s darovanim glazbenim automatima (matrice za glazbene automate, gramofonske ploče) tako da je u Zbirci ukupno 451 predmet. Regionalni zavod za zaštitu spomenika Gerersdorferovu je zbirka svrstao u nultu spomeničku kategoriju.²

Zbirka Gerersdorfer zaštićena je kao kulturno dobro 2003.³ Građa Zbirke prati razvoj formi mehaničkih glazbala od 19.

Slika 24. Zbirka Gerersdorfer u stalnom postavu Muzeja grada Zagreba

stoljeća do prve četvrtine 20. stoljeća (automatske orgulje, orguljice mehaničkih svirača, muzičke kutije, organetto, orkestrion, herophon, ariston, euphonion, rani primjerci fonografa i gramofona). Ivan Gerersdorfer u svojoj publikaciji *Kabinet muzičkih automata* navodi da je “svrha zbirke da upozna suvremene generacije sa historijom i dijelom velike baštine jedne ugasle stvaralačke tradicije“ (Gerersdorfer, 1970., 7.).

Sam Gerersdorfer upravljao je Zbirkom do svoje smrti 1993. Odlukom Gradskog poglavarstva grada Zagreba od 18. travnja 1994. zbirka je predana na upravljanje Muzeju grada Zagreba,⁴ nakon čega je premještena iz Gerersdorferova privatnog stana u palači Magdalenić-Dražković-Jelačić u Demetrovoj 7, gdje je godinama bila izložena za javnost, u prostore Muzeja grada Zagreba u Opatičkoj 20, gdje je dio stalnoga postava⁵ i kao cjelovita muzejska zbirka označena imenom Ivana Gerersdorfera.

Za donatorova života osoblje Muzeja grada Zagreba surađivalo je s njim radi upoznavanja s radom glazbenih automata. Na taj je način majstor i kolekcionar prenio svoje znanje o održavanju mehanizama i uklanjanju kvarova na njima. Svi su automati i danas u ispravnome stanju, sposobni za glazbenu reprodukciju.

Muzej grada Zagreba organizirao je desetak koncerata sa starih ploča iz Gerersdorferove zbirke, a 1977. u prostorima Muzeja je postavljena izložba *Gramophone, 100 godina zapisivanja zvuka* kojoj je autor bio I. Gerersdorfer.⁶ Gerersdorfer je isticao da je draž muzičkog automata upravo u tome što je to “jedinu oblik zvukovnog svijeta sačuvanog iz starih vremena. Automatom nam je

ta prastara muzika akustički dostupna“ (Jakopinac i Jagatić, 1987., 25.). Sada se ti zvukovi uvijek iznova mogu vratiti u život u Muzeju grada Zagreba.

Ivan Gerersdorfer

Ivan Gerersdorfer (Zagreb, 6. listopada 1927. – 4. prosinca 1993.), bio je urarski majstor i kolekcionar. Majka mu je bila Vera Gerersdorfer (1889. – 1955.), umjetničkim imenom Meid, izvanredna operna i koncertna pjevačica, a otac Ivo (1897. – 1953.) potjecao je iz obitelji tvorničara šešira.⁷

Ivan Gerersdorfer bio je vrstan poznavatelj i restaurator starih glazbenih automata. Kao urarski majstor koji se specijalizirao za stare satove, svoj je profesionalni vijek posvetio glazbenim automatima

Slika 25. *Ivan Gerersdorfer, oko 1965.*

i održavanju njihove funkcije. Vodio je i dokumentaciju o popravcima koje je obavljao na automatima, a sam je izrađivao dijelove koji su nedostajali.

Gerersdorferov rukopis pod nazivom *Fenomen mehaničkog glazbenog automata u općoj kulturnoj revoluciji* čuva se u Muzeju grada Zagreba.⁸

Bilješke

¹ Darovni ugovor broj: 02/1-2069/1-1977 od 17. veljače 1978. (ArGUK). Zaključak o prihvaćanju donacije donesen je prije, 5. rujna 1977., broj: 02/1-2069/1-1977. Darovnu ponudu I. Gerersdorfer uputio je Gradu Zagrebu još 16. listopada 1973., ali je zbog rješavanja imovinsko-pravnih odnosa u vezi s prostorom u kojemu se nalazila Zbirka, dio kojega su koristili sustanari, te spora s dječjim vrtićem koji je u to vrijeme imao sjedište u palači Magdalenić-Drašković-Jelačić u Demetrovoj 7, darovni je ugovor sklopljen tek 1978. S obzirom na to da je postojala opasnost da zbirka mora iseliti iz palače Magdalenić-Drašković-Jelačić ako se ne riješi pitanje prostora za njezino izlaganje i pohranu, pojedine stručne institucije i udruge, paralelno sa zalaganjem za ostanak zbirke u prostoru palače, priložile su niz pozitivnih mišljenja o vrijednosti i značenju Zbirke, kojima se gradska uprava koristila pri obrazlaganju prijedloga za prihvata donacije. U tom smislu pozitivno mišljenje dao je Muzejski dokumentacijski centar (direktor dr. Antun Bauer) i Zajednica muzeja Hrvatske (tajnik Radoslav Putar) držeći da “zbirka ima poseban značaj za Grad Zagreb, a ... predmeti zbirke predstavljaju rijetke raritete“ (1973., bez broja, ArGUK), zatim Republički zavod za zaštitu spomenika kulture (direktor Vlado Mađarić) naglasio je da je “zbirka muzičkih automata.. po svom sadržaju i karakteru jedinstvena u Jugoslaviji, ali i značajna u europskim relacijama prezentirajući cjelovito, u širokom tipološkom spektru presjek najkarakterističnijeg razdoblja u tradiciji muzičkih automata, a to je period od drugog

decenija 19. st do Prvog svjetskog rata“ (broj: 01-315/1-1973, bez dat., ArGUK) a Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu (direktorica Marija Baltić) izjasnio se da se “radi o zbirci najizuzetnijeg karaktera i kulturno historijske vrijednosti... čija je raritetnost i vrijednost jednako tako visoka u europskom smislu“ (broj: 02-791/3, 5.7.1973., ArGUK).

² Iz popisa privatnih zbirki na području grada Zagreba, koji su izrađivani za potrebe Zavoda i čuvaju se u arhivu Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture u Zagrebu.

³ Rješenje o utvrđivanju svojstva spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu - broj: 02-240/1-1968 od 7. veljače 1968. Novo rješenje o zaštiti Ministarstva kulture RH - Klasa: UP-I-612-08/03-01-06/158, Ur. broj: 532-10-1/8-03-2, od 23. rujna 2003. (ArGUK). Palača Jelačić zaštićena je kao spomenik kulture rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture Grada Zagreba, broj: 02-474/267-1965, 20.12.1965. (ArGUK).

⁴ Zaključak Gradskog poglavarstva Grada Zagreba, Klasa: 402-09/9401/2, Ur. broj: 251-01-03/3-94-2, 18. 4. 1994. (ArGUK).

⁵ Prve zbirke mehaničkih instrumenata zasnovane su u Švicarskoj oko 1940. Heinrich Weiss je 1979. izložbene prostorije sa svojim mehaničkim glazbenim automatima otvorio u svojoj kući za odmor u gradu Seewenu, kao privatni muzej s radionicom, a cijelu je zbirku 1990. ostavio švicarskoj državi, koja ju je, kao samostalan muzej - Museum of Musical Automata, otvorila uz muzej u Seewenu. O tome više na URL: <http://www.musee-suisse.ch/e/museen/musikautomaten/geschichte.html> (pristupljeno 27. siječnja 2001.)

⁶ Gerersdorfer, I. (1977.): *Gramophone, 100 godina zapisivanja zvuka*, deplijan izložbe, Muzej grada Zagreba, listopad 1977., Zagreb.

⁷ Ivan Gerersdorfer (1897. – 1953), potjecao je iz obitelji trgovaca i tvorničara šešira. Izvor: Imenik zavičajnika br. 411-413. Rođen u Zagrebu, sin Ljudevita Gerersdorfera i Milke Seljan. (DAZ).

⁸ Rukopis je od 1999. godine predviđen za izdavanje, ali dogovor s nasljednicom Ivana Gerersdorfera nije postignut.